

Колумна високог представника Валентина Инцка: „Изворни Дејтон“

Недавно је обиљежена двадесет и прва годишњица парафирања Општег оквирног споразума за мир, познатог као Дејтонски споразум.

Прво желим да истакнем, у свјетлу те годишњице, да је Дејтонски споразум сачувао мир. То никада не треба заборавити. Такође желим да истакнем оно што је Босна и Херцеговина постигла у оквиру Дејтонског споразума, постигнућа која треба да нас подсјете на то да је стварни, опипљиви напредак могућ када се Мировни споразум поштује и када постоји политичка воља да се остваре истински помаци.

Међутим, више од двије деценије након парафирања Дејтонског мировног споразума, у вријеме када БиХ напредује ка ЕУ интеграцијама, одређене политичке снаге још увијек промовишу погрешна тумачења Дејтона. Њихова сврха је само да ојачају сопствене политичке циљеве, а да при томе земљу и грађане држе у прошлости, умјесто да се окрену будућности. Моја је намјера, док ово данас пишем, да разоткријем неке од „мита“.

Низ политичких актера позива се на „изворни Дејтон“, често на манипулативан начин. Али „изворни Дејтон“ подразумијева само једно: цјеловит Мировни споразум, са свим његовим дијеловима. Између осталог, „изворни Дејтон“ садржи ствари као што су Анекс X (Канцеларија високог представника), Анекс VII (право повратка у пријератне домове и обавеза власти да повратницима омогуће да се осјећају безбједно), те Устав БиХ (Анекс IV).

Честа крива тумачења Дејтонског мировног споразума, према неким политичарима, иду отприлике на сљедећи начин: свака институција која није експлицитно наведена у споразуму супротна је „изворном Дејтону“ и вјештачка је творевина. Но, у стварности, ништа није нетачније од тога. Устав (дакле Анекс IV Мировног споразума) јасно предвиђа динамички процес, и нуди неколико модалитета за успоставу и развој „додатних надлежности и додатних институција“. Најчешће коришћени метод да држава преузме додатне надлежности и успостави нове институције је, наравно, уз сагласност ентитета. Управа за индиректно опорезивање је таква институција, утемељена преносом надлежности са два ентитета. То је очигледно био паметан потез! УИО је донијела драматичан пораст стопе прикупљених прихода (пореза), што је ентитетима дало новац да финансирају школе, болнице и друге основне услуге за грађане.

Други начин на који држава преузима додатне надлежности је у сврху очувања свог суверенитета,

територијалног интегритета, политичке независности и међународног субјективитета земље. На тај начин је утемељена Државна гранична служба.

Коначно, кључна чињеница која потврђује зашто су институције утемељене након 1995. године у потпуности у складу са Уставом и Мировним споразумом је чињеница да је то утврдио Уставни суд БиХ! У складу са „изворним Дејтоном“, одлуке овога суда су „коначне и обавезујуће“. Иако се та чињеница није никада промијенила, ми смо свеједно и даље свједоци сталних напада на суд и његове одлуке. Уставни суд је дио Устава БиХ. Упркос томе, један ентитет недавно је организовао референдум супротан одлукама тога суда! А ипак, та иста политичка странка најгласнија је у вези са повратком на „изворни Дејтон“. То је бесмислено.

Оно што је такође интересно је да неки од истих тих политичара који су спроводили реформе у складу са Мировним споразумом сада доводе у питање легитимитет тих реформи и захтијевају „повратак на изворни Дејтон“. Ти политичари промијенили су причу зато што им то политички одговара. Заборављају чињеницу да су активно учествовали у преносу надлежности са ентитета на државни ниво и да су дали своју подршку успостави државних институција.

Дио позива на повратак на „изворни Дејтон“ су и напади на међународну заједницу, посебно на високог представника. Реторика о „правном насиљу“ високих представника, посебно оних ранијих, веома је честа. Ту једноставно морам све подсјетити да „изворни“ текст Мировног споразума наводи да је високи представник „коначни ауторитет“ за тумачење овог споразума. Политичари који желе да се врате на „изворни Дејтон“ занемарују ту чињеницу и умјесто тога инсистирају на свом тумачењу споразума. То сигурно није у складу са „изворним Дејтоном“!

Такви недоследни политички ставови указују на то да та политика нема пуно везе са одбраном ентитета или народа, али има пуно везе са осигурањем личних интереса одређених политичара. Током година исти политичари промијенили су своје ставове, селективно бирајући дијелове Дејтонског споразума како би направили лажну причу за своје бирачко тијело и тако остали на власти. Они упорно и свјесно занемарују чињеницу да је Дејтонски споразум цјеловит документ. Дејтон није шведски сто са којег можете бирати шта вам се свиђа!

Највећи проблем је што исти ти политичари, када позивају на „повратак на изворни Дејтон“, у суштини оспоравају саме основе Дејтонског мировног споразума, а посебно Устава БиХ. Та политика сталног оспоравања институција на државном нивоу и њихових одлука јача тензије и држи земљу заковану у прошлости. За заговорнике ове политике, питања која су важна за људе у цијелој БиХ, као што је поштовање правила и бољи животни стандард, нису важни. Као посљедица, БиХ је, умјесто да иде напријед, постала талац дискусија које се баве подјелама и гледају у прошлост.

Та непоштена политика, под паметно смишљеном кринком „повратка на изворни Дејтон“, већ се раширила и на Федерацију БиХ, само што је поједини умјесто Дејтона зову „повратак на изворни Вашингтонски споразум“. Можда постоји разлика у циљевима, али оба имају исти резултат: повишене тензије, евентуална блокада напретка и у коначници могућа стагнација. То је разлог зашто их обе треба одбацити.

Босни и Херцеговини преко су потребни политичари који би фокус вратили на будућност и на извор просперитета – а то је политичка стабилности, владавина права, функционална тржишна економија, независност медија и људска права. Такав приступ донио би далеко више добра људима БиХ од лажних прича о „повратку на изворни Дејтон“.